GPM07

GREENPEACE oktober 2012

Zin en onzin over het klimaat

Tips voor een leven met zo min mogelijk afval

Uw kleding kan nog veel schoner

‘Aan mijn lijf geen foute kleding’

Emanuelle Mendonça (28)

‘Voor mij geen kinderarbeid of vervuiling’

‘Ik ben een echte levensgenieter. En dit betekent voor mij ook dat ik zo mens- en milieubewust mogelijk in het leven sta. De kleding die ik draag, mag daarom niet het verhaal vertellen van kinderarbeid, verspilling of vervuiling. Mijn stijl? Die staat los van de modetrends. Ik laat me liever inspireren door kleding uit de hele wereld en die vind ik vaak in kringloopwinkels. Maar het grootste deel van mijn kleding laat ik maken door handige dames die ik via Marktplaats vind. Oude stof toveren zij om tot unieke jurkjes. Zo weet ik zeker dat wat ik aantrek duurzaam is en op een humane manier gemaakt. Net zoals het jurkje dat ik nu draag, van ontwerpster MLY.’

pag 6 >

GPM07

Kort

GROENE GRIETEN

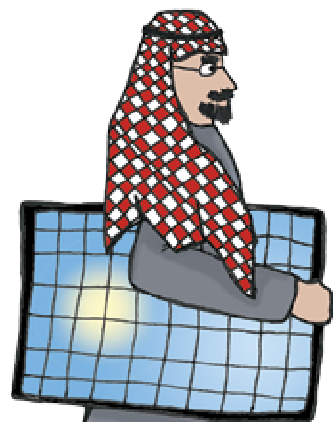

Neem een flinke lepel Charlie's Angels, een lik Keuringsdienst van Waarde en een wolkje Jakhalzen. Goed roeren en voilà, je hebt twee Groene Grieten. Dit dappere duo gaat voor Greenpeace met een camera op pad om milieumisstanden aan de kaak te stellen. De items van Marjolein en Rebekka zijn te bekijken via www.groenegrieten.nl. Daar kunt u ook zelf onderwerpen aandragen voor toekomstige *webisodes* van de grieten. In de eerste aflevering ontdekken ze dat in veel gemeenten nog altijd wordt gespoten met het gevaarlijke onkruidgif Roundup. En ze zouden niet groen zijn als ze niet met een milieuvriendelijker én goedkoper alternatief op de proppen kwamen!

NEDERLANDS MONSTERSCHIP GEWEIGERD

De Nederlandse supertrawler Margiris mag niet vissen in Australische wateren. Het Australische parlement steunde een wetsvoorstel dat minister van Milieu Burke razendsnel had opgesteld om het monsterschip tegen te kunnen houden. Burke mag nu twee jaar wetenschappelijk onderzoek laten doen naar de invloed van dit type schepen op het zeeleven. Lokale vissers reageerden eerder al woedend op de komst van de 142 meter lange trawler, die voor hun kust 18 miljoen kilo vis wilde wegvangen. Greenpeace-actievoerders wisten de kolos voor het vertrek naar Australië bijna een week lang aan de kade in IJmuiden te houden. Toen het schip toch koers zette naar *Down Under* kreeg Greenpeace steun van lokale vissers, milieuorganisaties en politici. De deelstaten Tasmanië en South Australia probeerden de Margiris via moties uit hun wateren te weren. Gelukkig kiest de Australische regering nu ook voor de natuur.

OLIESJEIKS KIEZEN VOOR ZON

Saoedi-Arabië, wereldwijd de grootste exporteur van ruwe olie, gaat maar liefst € 84 miljard investeren in zonne-energie. Binnen twintig jaar moeten zonneparken (zonnepanelen en zonthermische centrales) in de woestijn 41.000 megawatt aan stroom opwekken, een derde van de totale elektriciteit in Saoedi-Arabië. De oliestaat wil dankzij de zonneparken zijn eigen oliegebruik verminderen en de bespaarde olie - ruim 500.000 vaten per dag - aan het buitenland verkopen. Dat is slechts een fractie van de totale olieproductie van het land (10 miljoen vaten), maar daarmee verdienen de Saoedi's al binnen zes jaar hun investering in zonne-energie terug. Een slimme zet, maar nog slimmer zouden de Saoedi's - en hun olieafnemers - zijn als ze hun energievoorziening volledig duurzaam maakten. De olie raakt tenslotte op, maar de zon blijft altijd schijnen.

PIRATEN VERJAGEN SUPERTRAWLERS

In de zeeën voor de kust van Somalië zwemmen meer vissen dan ooit. De oorzaak is bizar: piraten vallen met hun kleine bootjes buitenlandse handelsschepen aan die de scheepvaartroute langs Somalië nemen. Supertrawlers met hun kilometerslange netten durven niet meer in het gebied te vissen. Dit tot grote vreugde van lokale vissers die eindelijk weer met goede vangsten thuiskomen. Wrang genoeg waren veel piraten vroeger zelf vissers. Juist de komst van buitenlandse industrieschepen die hun zeeën leegvisten, was een belangrijke oorzaak voor de opkomst van piraterij in het gebied. De vissers raakten hun enige bron van levensonderhoud kwijt en kozen voor een bestaan als piraat.

ZONNERADIO IN CONGO

Diep verscholen in het Congolese oerwoud ligt Oshwe, een van de dorpen waarmee Greenpeace samenwerkt bij de bescherming van het tropisch regenwoud. Half juli dromden de bewoners opgewonden samen op het dorpsplein: 'Hoor jij al iets?' Even later klonk muziek uit de speakers van het radiostation en gejuich steeg op. Samen met Greenpeace hadden inwoners zonnepanelen op het dak van het radiogebouw gelegd, zodat ze niet langer afhankelijk zijn van de onregelmatige aanvoer van vervuilende diesel. In de mobiele SUNiversity van Greenpeace leerden twaalf jonge vrijwilligers hoe ze de panelen moeten onderhouden. En omdat we meteen de antenne verlengden, is het radiostation nu ook in dorpen tot 100 kilometer verderop te ontvangen. Een goed werkende radio kan cruciaal zijn op afgelegen plaatsen waar de bewoners niet - of veel te laat - informatie krijgen over wat de overheid met hun bossen van plan is.

STAPT U OOK OVER OP GPM ONLINE?

Helpt u ons het papiergebruik en de CO_2-uitstoot voor de productie van GPM te beperken? Dat kan heel eenvoudig door uw papieren abonnement in te ruilen voor een online versie. Bekijk de digitale editie van dit nummer eens op www.gpmagazine.nl/GPM07. Als u besluit over te stappen, kunt u zich direct aanmelden via de knop 'Abonneren' links onderin het scherm. Ruim 31.000 GPM-lezers gingen u al voor. We geven u nog twee goede redenen om nu een digitaal abonnement te nemen: het decembernummer van dit jaar verschijnt alleen online, pas in het voorjaar van 2013 geven we weer een papieren GPM uit. Bovendien verloten we onder de nieuwe aanmelders vijf exemplaren van het boek '100 leuke groene weetjes'. Ga dus snel naar www.gpmagazine.nl/GPM07, meld u voor 15 november aan en maak kans op zo'n prijs.

GOED GOED ZIT BETER

DUS MAAK JE KLEREN ZELF!

Of je nu een Zeemanshirtje draagt of een veel duurder T-shirt van G-Star, de kans is groot dat het op dezelfde onverantwoorde manier is gemaakt: voor weinig geld met veel gif. Hoe maken we onze kleding schoner?

>

Echt duurzame, schoon geproduceerde kleding is helaas nog niet de norm. De meeste kleding wordt geproduceerd in lagelonenlanden, onder slechte arbeidsomstandigheden en met veel gif. In 18 landen onderzocht Greenpeace 15 bekende kledingmerken op giftige stoffen. Ook in Nederland troffen we het schadelijke nonylfenol ethoxylaat (NFe) aan, onder meer in spijkerbroeken van G-Star en een T-shirt van Converse. NFe is in het Westen al lang verboden, maar niet in landen als China. Ver van uw bed, lijkt het. Toch zorgt de stof ook hier voor problemen: als we de kleding wassen, komt het gif via het riool in onze waterzuiveringsinstallaties terecht, waar het afbreekt tot het hormoonverstorende nonylfenol. En die stof kunnen de waterbedrijven niet uit het water filteren. De oplossing voor dit probleem lijkt eenvoudig: geen gif meer gebruiken. Maar de praktijk is weerbarstig.

KLEDINGINDUSTRIE VERANTWOORDELIJK

De kledingindustrie bestaat uit complexe netwerken van (toe)leveranciers, importeurs, (onder)aannemers en inkoopkantoren. Dat kledingbedrijven daardoor slecht zicht hebben op de omstandigheden waaronder hun kleren worden gemaakt, is misschien niet verwonderlijk, maar geen excuus om te doen alsof hun neus bloedt. Zij laten hun kleding produceren in landen als China en Bangladesh. En daarom zijn ze medeverantwoordelijk voor de lozing van schadelijke stoffen in de rivieren en meren waar een groot deel van de bevolking haar drinkwater en vis uit haalt.

RECHT OP EEN GIFVRIJ LEVEN

Greenpeace wil dat deze kledingbedrijven stoppen met het lozen van giftig afvalwater en openheid geven over de troep die in het water is terechtgekomen.
De miljoenen mensen die in de buurt van de fabrieken wonen en de mensen die in de fabrieken werken, hebben het recht te weten welke giftige stoffen bij de kledingproductie worden gebruikt. Ze hebben, net als wij, recht op een gifvrije omgeving en gifvrije kleding. Onze Detox-campagne in de zomer van 2011 overtuigde grote kledingmerken als Puma, Nike en H&M, maar bedrijven als G-Star en Levi's blijven hopeloos achter: hun toezeggingen zijn vaag en bieden geen garanties.

DOE HET ZELF!

Wat Greenpeace betreft komt er geen kleding meer op de markt voordat bewezen is dat die geproduceerd is zonder giftige stoffen. Daarom blijven we de kledingindustrie aanspreken op haar verantwoordelijkheid. Maar met een beetje creativiteit kunnen we ook nu al in schonere kleren rondlopen. Covergirl Emanuelle vertelt hoe zij dit aanpakt: in plaats van steeds iets nieuws te kopen, laat ze haar kleding hier maken, van tweedehands stoffen. Een goed idee!
Greenpeace inspireert u graag om zelf aan de slag te gaan met een ontwerp - speciaal voor ons gemaakt - van modeontwerpster MLY. Zo sluit u kinderarbeid in ieder geval uit. Het gif is lastiger uit te bannen: ook al zijn de regels in Nederland strenger, ook hier zijn nieuwe stoffen niet schoon. MLY gebruikt daarom voor haar *limited editions* restjes stof. Wie weet heeft u ook nog iets in de kast liggen waar de schaar in kan. Dan weet u zeker dat voor uw jurkje geen extra gif wordt gebruikt.

>

DOWNLOAD HET ONTWERP VAN MLY
Wilt u het liefst morgen al met dit ontwerp pronken? Dat kan in acht simpele stappen: download het patroon gratis via www.gpmagazine.nl/GPM07/kleding.

WIN EEN OP MAAT GEMAAKTE JURK
Bent u zelf iets minder handig met de naaimachine, stuur dan een e-mail naar redactie@greenpeace.nl en vertel ons voor 10 november waarom juist ú dit jurkje (op uw lijf gemaakt!) verdient. Wint u de jurk, dan hoort u dat op 15 november.

WIN HET BOEK 'TALKING DRESS'
Heeft u het jurkje gemaakt, stuur dan voor 1 december een foto naar redactie@greenpeace.nl. Onder de inzenders verloten we drie gesigneerde exemplaren van het boek 'Talking Dress', de eerste Nederlandse gids voor iedereen die op zoek is naar een geweldige en groene garderobe. Het boek is geschreven door Marieke Eyskoot, Neerlands enige écht ethische mode-expert.

WIE IS MLY?
MLY is het merk van de Eindhovense mode-ontwerper Emily Hermans. Emily maakt bewust duurzame keuzes door bijvoorbeeld het overgrote deel van haar collecties in Nederland te produceren. Daarbij maakt ze veel gebruik van natuurlijke materialen. De prints op haar kleding worden bijna allemaal digitaal bedrukt met biologisch afbreekbare inkten en een waterbesparende techniek. Voor haar *limited editions* maakt ze uitsluitend gebruik van reststoffen. www.mly.nl.

DE LUCHT BOVEN GRONINGEN IS OOK VAN MIJ

Bedrijven en overheden zijn nog elke dag bezig om onze aarde te plunderen of te vervuilen. Samen kunnen we ze overtuigen van schone alternatieven. Kent u mensen zoals Karin die werk maken van milieuproblemen? Stuur dan een mailtje naar redactie@greenpeace.nl.

'Een kolencentrale hier in de Eemshaven? Ik dacht het niet.' Karin Geurds (37) verzet zich al jaren tegen de plannen van Essent om een vervuilende centrale te bouwen vlakbij het kwetsbare Waddengebied. Karin is vrijwilliger bij de lokale Greenpeace-groep in Groningen. Ze wil mensen in Noord-Nederland bewustmaken van de milieueffecten van de kolenplannen: 'Veel mensen hebben geen idee hoe schadelijk zo'n centrale is.' Karin stak niet alleen haar handen uit de mouwen tijdens acties zoals onze fietskarrentour, maar steunt ook de juridische procedures tegen de kolencentrale. 'Ik heb samen met ruim 5.000 anderen meteen bezwaar aangetekend tegen de nieuwe natuurvergunning. We geven niet op!'

AFVALRACE

Vorig jaar produceerde de gemiddelde Nederlander zo'n 500 kilo afval. Maar er zijn uitzonderingen: Arjen Ulrich leeft sinds 2010 praktisch afvalvrij. GPM vroeg hem - en zijn vriendin Karima Klarenbeek - een week lang alle vuilnis op te sparen. Zoek de verschillen!
>

ARJEN

In zijn woning in Alkmaar heeft Arjen (30) al zijn afval netjes klaarstaan in een plastic krat. Zijn GFT-afval gaat in de groenbak, plastic gaat in de daarvoor bestemde container en lege cola- en sapflessen gaan terug naar de winkel. 'Het was wel even zoeken naar flessen sinaasappelsap waar statiegeld op zit', vertelt hij. Oud papier heeft hij nauwelijks. Brieven en enveloppen gebruikt hij als kladpapier voordat hij ze wegdoet. In de afgelopen jaren is Arjen expert geworden in het vormgeven van een vrijwel afvalvrije levensstijl. 'Op de markt kennen ze me inmiddels als de jongen die boodschappen komt doen met tupperware, voorraadbussen en linnen tasjes.' Pindakaas wordt vers voor hem gemalen in zijn vaste notenwinkel, in een door hem meegenomen potje natuurlijk. Stroopwafels gaan nog warm vanuit de kraam in een oud koekblik. Kant- en klaarproducten en fastfood eet hij nauwelijks. 'Maar toen een vriend laatst op het station een pizzapunt at, heb ik zijn kartonnen bordje hergebruikt om ook een stuk te halen', vertelt hij. Wat na een week overblijft voor Arjens grijze kliko zijn slechts een paar kroonkurken en twee lege sappakjes. Sappakjes? 'Die heeft Karima gedronken toen ze het afgelopen weekend bij me was.'

KARIMA

In het keukentje op een smalle overloop van een studentenhuis in Voorburg trekt Karima (24) een vuilniszak open. 'Sorry voor de stank. Ik heb zalm gekookt op de dag dat we begonnen met het opsparen van ons afval', vertelt ze. 'Niet zo slim van me.' Naast een stapel oud papier en wat flesjes voor de glasbak heeft Karima in een week een flinke vuilniszak vol restafval verzameld. We vinden behalve lege sappakken ook koffiepads, groenafval, etensresten en veel plastic in de zak. 'GFT-afval wordt in mijn buurt niet gescheiden ingezameld en ik dacht dat dit ook voor plastic gold', legt ze uit. 'Maar ik zag net op internet dat er een kilometer verderop een container voor plastic moet staan.' Ze heeft respect voor hoe haar vriend leeft, maar kiest zelf vaker voor het gemak. 'Ik heb wel een thee-ei en losse thee, maar grijp toch vaak naar de theezakjes. Dat levert extra afval op, ja. Elk theezakje zit in een apart hoesje, al die hoesjes gaan in een doosje en dat wordt op zijn beurt weer in een cellofaantje verpakt.' Wat Karima ook opviel is dat er heel wat eten in haar vuilnisbak verdwijnt. 'Ik kook vaak voor meerdere keren en vries restjes in. Maar het komt best vaak voor dat ik een of twee lepels over heb. Die gaan dan bij het vuil.'

Wilt u weten hoe Arjen erin slaagt praktisch afvalvrij te leven? In de digitale editie van GPM vindt u veel tips en een leuke video: www.gpmagazine.nl/GPM07/afvalrace.

Arjen houdt ook een blog bij, op www.zonderafval.nl.

Gorilla & GREENPEACE

Scheur deze poster uit en hang hem voor uw raam, op het werk,
de sportschool of in de supermarkt. Bekijk de animatie op www.gpmagazine.nl/GPM07/gorilla

LEVE HET BIOLEVEN

BOEREN WAGEN DE SPRONG NAAR MILIEUBEWUST ONDERNEMEN

Elk jaar zetten meer mensen de stap naar biologisch ondernemen. Veehoudende kaasmaker Freek van Leeuwen en startende fruittelers Janet en Wil Kop delen hun verhaal over een nieuw bestaan zonder gifspuit of genetisch gemanipuleerd veevoer.
>

Kaasboerderij De Vierhuizen: 40 hectare land met 35 melkkoeien, 16 kalveren en pinken, 25 ooien en 13 verschillende soorten kazen.

KAASBOERDERIJ DE VIERHUIZEN

Financiële kansen grijpen en werken in de natuur. Dat was in 2007 de basis voor het nieuwe bedrijfsplan van Freek van Leeuwen en Nicole de Gier voor De Vierhuizen, de boerderij van Freeks ouders. Met amper veertig koeien een kleintje in de sector, maar wel een florerend bedrijf dat zijn weidekaas aan restaurants en winkels in binnen- en buitenland levert. 'We wilden milieubewust én winstgevend werken. En daar past biologisch boeren uitstekend bij.'

NATUURGEBIED

Om te beginnen lieten ze tegen een financiële vergoeding hun land omvormen tot natuurgebied. Trots vertelt Freek: 'Dit is het eerste en enige natuurgebied in Nederland dat helemaal door boeren is geïnitieerd en ingericht.' Een stap met verregaande consequenties, want er is geen weg meer terug en de beperkingen zijn strikt. 'Er mogen minder koeien per hectare lopen, we mogen geen chemische middelen gebruiken - maar dat deden we toch al niet - en de natuur moet in alles vooropstaan.' Biologisch ondernemen was voor het stel de volgende logische stap. Niet alleen omdat de ouders van Freek de boerderij al jaren zo duurzaam mogelijk runden, maar ook om bedrijfseconomische redenen: Nicole en Freek zagen dat de vraag naar gecertificeerde biologische producten steeg.

—

'We wilden milieubewust én winstgevend werken. Daar past biologisch boeren uitstekend bij.'

—

ZUURSELS EN BACTERIESTAMMEN

Freek: 'De kaasmakerij bleek de grootste hindernis voor het biologische keurmerk van stichting Skal, die toezicht houdt op de biologische productie in Nederland. Volgens de regels mag er geen salpeter worden gebruikt om de bacteriegroei te onderdrukken. Met veel experimenteren ontdekten zuiveltechnologen tóch een manier om met zuursels de ontwikkeling van bacteriestammen te onderdrukken.' In april 2010 meldde De Vierhuizen zich bij Skal. Een immense papierwinkel volgde, weten ze nog. 'Alleen al nieuwe etiketten ontwikkelen was een enorme klus vanwege alle verplichte aanduidingen, logo's en benamingen.' Maar in oktober 2011 kregen ze de licentie voor de melk en hun beroemde Wilde Weide-kaas.

VOORUITZIENDE BLIK

Al was het ook een zakelijke beslissing, Freek en Nicole zijn het erover eens: biologisch ondernemen is voor hen de meest inspirerende en uitdagende manier van werken. Zo stellen ze nu samen duurzaam bodembeheer ter discussie, experimenteren ze met composteren en met een nieuwe koeiensoort die het ruigere gras beter verteert. Toch zijn de twee ondernemers ook kritisch op hun nieuwe werkwijze: 'De filosofie van de biologische landbouw is gestoeld op normen uit de jaren '70 en '80 die zijn vastgelegd in de wet. Dat maakt het star. Het zou goed zijn als bioboeren meer doen dan alleen voldoen aan de wettelijke normen. Bijvoorbeeld werken aan energie-efficiëntie in het bedrijf. Dat hoort zeker ook in de biologische landbouw thuis.'

FRUITKWEKERIJ LISBOA

Dromend van een rustiger en bewuster manier van leven, verkochten Janet en Wil Kop in 2011 hun tuincentrum en chocolaterie in Rotterdam. Ze vonden een prachtig huis in 's Gravenmoer, maar werden vooral verliefd op de boomgaard die erbij hoorde. Een nieuw leven als fruittelers begon. Of eigenlijk: biologische telers in spé. Want de boomgaard bestaat al decennialang, maar is niet biologisch. En dat is wel het doel van Janet en Wil. Voor de vorige eigenaar - boer Piet van 78 - was dat wel even wennen. 'Hij staat met jeukende handen toe te kijken hoe wij dagenlang onkruid wieden', vertelt Janet vrolijk. 'We moeten hem echt tegenhouden om niet met de gifspuit in de weer te gaan.'

OORWORM TEGEN LUIZEN

Elke dag leert het stel bij. Uit de praktijk, vakliteratuur en van Bionext, de organisatie die ondernemers helpt bij de overstap naar biologische teelt. Maar ook van Piet, die het ondernemende stel nog steeds bijstaat. Janet: 'Het draait nu niet meer om geld verdienen zoals vroeger, maar om midden in de natuur staan. Vanaf het begin gebruiken we daarom al 70 procent minder bestrijdingsmiddelen. Luis pakken we nu aan door zakjes met stro op te hangen. Dat trekt oorwormen aan, die de natuurlijke vijand van luizen zijn. Tot onze eigen verbazing én die van Piet ziet het fruit er prachtig uit.' Inmiddels zijn ze zo overtuigd van de voordelen van milieuvriendelijk telen, dat ze zich afvragen of ze hun appels en peren wel volgens de Skal-normen willen telen. 'Want bespuiten met zwavel - wat volgens de regels mag - is in onze ogen ook milieubelastend.'

>

Fruitkwekerij Lisboa: 2,7 hectare land met 2.500 appelbomen, 1.600 perenbomen, 100 jonge pruimenbomen, 400 jonge kersenbomen en 50 rodebessenstruiken.

© GP/Nils Schoonhoven

VRUCHTEN PLUKKEN

Het keurmerk van stichting Skal laat nog zeker drie jaar op zich wachten, maar dat deert Janet en Wil niet. 'Als we door onze boomgaard wandelen en de bomen vol zien hangen met prachtig, gezond fruit, dan is onze droom al uitgekomen.' De eerste mantet (frisse appel) is onlangs geoogst en wordt verkocht vanaf een onbemenste kar op het erf. En als ze eenmaal het keurmerk hebben, gaan ze meedoen met 'Adopteer een Appelboom' van Bionext. Hierbij adopteren mensen voor een klein bedrag een appelboom, waarvan ze jaarlijks de vruchten mogen plukken. Straks is het tijd om de claps te oogsten, een echte raspeer. Met vertrouwen kijken ze naar de toekomst: dat keurmerk komt er wel. Lachend: 'Al is het alleen al omdat boer Piet regelmatig hoofdschuddend zegt: "Dat lukt je nooit!".

BIOLOGISCHE LANDBOUW WINT TERREIN

Sinds 2000 is het aantal land- en tuinbouwbedrijven in Nederland met 28 procent afgenomen. In 2011 telde deze sector 70.000 bedrijven, maar dit aantal verminderde sindsdien volgens het CBS met 6 per dag. Boeren staan voor de keuze: stoppen omdat het niet meer rendabel is, meegaan in de trend van genetische manipulatie en megastallen of kiezen voor kwaliteit en duurzaamheid. Steeds meer boeren kiezen voor de biologische landbouw. In 2011 kwamen er 49 bioboeren bij en steeg het aantal boeren dat bezig is met omschakelen van 92 naar 161: een groei van 75 procent.

Informatie & inspiratie

KOM WANDELEN IN DE NOORDZEE

Om de schoonheid van de Noordzee te ervaren, hoeft u geen zwembroek of badpak aan te trekken. In de Rotterdamse Diergaarde Blijdorp kunt u een wandeling maken door een virtueel Noordzeereservaat, en van alles leren over het belang van bescherming tegen overbevissing. Deze expositie kwam tot stand in samenwerking met Greenpeace. Leuk voor jong en oud. Kijk op www.greenpeace.nl/blijdorp.

SCHOLIEREN-VN STEUNT GREENPEACE

The Hague International Model United Nations (THIMUN) schonk in april een prachtig bedrag aan Greenpeace: € 9.000! THIMUN organiseert jaarlijks in Den Haag een conferentie voor drieduizend middelbare scholieren uit de hele wereld, waarbij ze zittingen van de Verenigde Naties nabootsen. 'Dit jaar was er een *Special Conference on Seas and Oceans*. Zeven jongeren vertegenwoordigden Greenpeace', vertelt THIMUN-directeur Irene Crépin. De scholieren discussieerden met elkaar en namen resoluties aan - net zoals in de echte VN. Zo riepen ze de lidstaten op om initiatieven voor duurzame visserij actief te stimuleren. THIMUN vraagt de scholieren elk jaar om een kleine bijdrage aan een goed doel. Dit jaar koos de organisatie voor Greenpeace. Irene Crépin: 'Als je denkt aan problemen met de oceanen, dan ligt Greenpeace voor de hand. En Greenpeace spreekt jonge mensen aan.' Volgend jaar is het thema 'energie en duurzaamheid' en is Greenpeace er opnieuw bij.

GEEN BERG TE HOOG VOOR GREENPEACE

'Vooral als we in de bergen zijn, groeit ons respect voor de natuur. Maar daar worden we ook direct geconfronteerd met de gevolgen van klimaatverandering: smeltende gletsjers.' Sonja Smal en haar man André uit Zwolle bedachten samen met hun vrienden Koen, Jan, Kevin en Leonieke een inzamelingsactie voor Greenpeace waar ze zelf ook lol in hebben: een gesponsorde beklimming van de Mont Blanc.
Sonja: 'We zijn al tijden aan het trainen: hardlopen, fitnessen, klimmen. Voor ons is de beklimming een metafoor voor het werk van Greenpeace. Hard werken om het punt te bereiken dat er bewuster met de aarde wordt omgegaan.' De zes vrienden hebben nog even de tijd om te trainen en sponsors te vinden. Uiterlijk in augustus 2013 pakken ze hun klimspullen in en bedwingen ze voor Greenpeace de hoogste berg van Europa. U kunt deze sportievelingen steunen via www.montblancsponsortocht.nl.

TIP!
Gaat u binnenkort een weekendje weg? Maak er dan een echt *feel good*-weekend van en boek via www.greenpeace.bookdifferent.com. BookDifferent is een nieuw initiatief dat gebruikmaakt van het hotelbestand van Booking.com, maar 3 à 4 procent van het boekingsbedrag doneert aan een van de 18 aangesloten goede doelen. U betaalt niets extra's, boekt eenvoudig online én steunt Greenpeace. Dat is pas echt voorpret!

© Thimun Foundation | GP/Rob Doolaard

ZIN EN ONZIN OVER HET KLIMAAT

INTERVIEW MET KLIMAATWETENSCHAPPER PIER VELLINGA

Pier Vellinga zou je een van de 'ontdekkers' van klimaatverandering kunnen noemen. Hij behoorde in de jaren tachtig tot de eerste wetenschappers in Nederland die publiceerden over de opwarming van de aarde. GPM sprak met hem over de stand van zaken in het klimaatdebat.

>

Zijn wetenschappers het nu wel of niet eens over de oorzaken van klimaatverandering?
'Onder wetenschappers is het al lang geen discussie meer of de mens verantwoordelijk is voor klimaatverandering. We weten 100 procent zeker dat er meer CO_2 in de atmosfeer zit dan twee eeuwen geleden en dat dit de opwarming van de aarde versterkt. Die CO_2 is afkomstig van fossiele brandstoffen die door de mens zijn verbrand. Wat we níet zeker weten is in hoeverre het broeikaseffect wordt versterkt door andere factoren, zoals waterdamp en het afnemende vermogen van oceanen om CO_2 te absorberen. We weten dus ook niet zeker hoeveel warmer het de komende eeuw op aarde wordt: 3, 4, 5 of zelfs 6 graden?'

Toch lijkt het in discussies soms alsof het broeikaseffect nog steeds niet bewezen is, en er evenveel voor- als tegenstanders zijn. Hoe kan dat?
'Dat heeft vooral te maken met de menselijke psyche. Klimaatverandering is, zoals Al Gore het omschreef, een "ongemakkelijke waarheid". De opwarming van de aarde wordt bij ons pas echt ingrijpend over vijftig jaar en dan kun je er nog maar weinig aan doen. Wij mensen zijn behoorlijk op de korte termijn gericht. Zolang er meer mensen zijn die verdienen aan vervuilende technologieën dan aan schone, wordt er met de voeten gestemd. Zolang een bedrijf als Shell nog kan verdienen aan olie, zal het niet stoppen. Iedere dag dat er nog verwarring bestaat over klimaatverandering, kan Shell zichzelf en zijn aandeelhouders tevredenstellen.'

Maar is er überhaupt reden tot zorg? Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeerde kortgeleden dat de gevolgen van klimaatverandering voor Nederland erg zullen meevallen.
'Die publicatie van het PBL is een mooi voorbeeld van de vragen op zo'n manier stellen, dat je de antwoorden krijgt die je wilt hebben. Het vorige kabinet deed weinig om fossiele energie aan te pakken en liet het PBL dus de volgende vraag beantwoorden: hoe erg is klimaatverandering voor Nederland in de komende vijftig jaar? Het enige antwoord dat het daarop kan geven is: niet heel dramatisch, binnen onze landsgrenzen. We hebben een Deltacommissie en de dijken kunnen het water nog wel even aan. Maar ja, het probleem reikt verder dan Nederland en ook over vijftig jaar willen we hier nog kunnen wonen. Het PBL-rapport ging bijvoorbeeld niet over Zuid-Europese klimaatvluchtelingen of de internationale politieke spanningen die zullen ontstaan. Ook een mogelijke zeespiegelstijging van 6 tot 12 meter over enkele honderden jaren bleef buiten beeld.'

U stond aan de wieg van het IPCC. Hoe komt het volgens u dat een paar fouten in publicaties dit VN-Klimaatbureau blijven achtervolgen, ondanks alle onafhankelijke onderzoeken die de belangrijkste IPCC-conclusies bevestigen?
'Ik geloof niet in complottheorieën, maar er zat ongetwijfeld een grotere hand achter deze hetze tegen het IPCC. Grote industrieën als oliemaatschappijen en autofabrikanten zijn erbij gebaat om erkenning van het klimaatprobleem - en vooral de menselijke rol daarin - zo lang mogelijk uit te stellen. De baas van Exxon miskent de risico's van klimaatverandering openlijk en zegt dat we ons beter kunnen aanpassen dan overstappen op duurzame energie. We weten dat er geld van conservatieve Amerikaanse denktanks naar Nederland gaat om hier politici te beïnvloeden. Lees het dossier over de PVV er maar op na.'

Ondanks alle aandacht voor klimaatverandering is de wereldwijde CO_2-uitstoot vorig jaar toch weer met 3 procent gestegen. Hoe blijft u gemotiveerd?
'Wat mij energie geeft, is natuurlijk het belang van de zaak. Maar ook het feit dat de temperatuurstijging van de afgelopen dertig jaar laat zien dat wij als klimaatwetenschappers gelijk hebben. Toen men ontdekte dat de aarde om de zon draait, werden die mensen verguisd en belandden zelfs op de brandstapel. Maar uiteindelijk kregen ze gelijk. Bovendien, er gebeurt al heel veel op technologisch vlak. De prijs van duurzame energie wordt met de dag lager. Het is nu voor iedereen aantrekkelijk om zonnepanelen te kopen.'

Maar is het genoeg? Volgens u moeten we in de komende dertig jaar drastische maatregelen nemen om de meest dramatische gevolgen van klimaatverandering tegen te houden.
'De Amerikaanse klimaatwetenschapper Bill McKibben heeft net een boekje geschreven waarin hij zegt: we zijn al te laat. Jim Hansen, een wetenschapper van de NASA, is ook heel pessimistisch. Maar als we de komende dertig jaar flink doorzetten, valt er nog heel wat te redden. Het is geen kwestie van "we halen het wel of niet". Dat het terugbrengen van de wereldwijde emissies zo langzaam gaat, vergroot de schade inderdaad, maar alles is beter dan niets doen. Iedere bijdrage is er een en je moet ergens beginnen.'

Lees een uitgebreide versie van dit interview in de digitale editie van GPM: www.gpmagazine.nl/GPM07/klimaatverandering.

Op de volgende pagina leest u welke antwoorden u zelf kunt geven op lastige vragen over klimaatverandering.

>

‘MAAR WE HADDEN DEZE WINTER BIJNA EEN ELFSTEDENTOCHT!’

VIJF HARDNEKKIGE KLIMAATMYTHES ONTKRACHT

Staat u ook wel eens met uw mond vol tanden als iemand op een feestje met veel armgebaren beweert dat klimaatverandering één grote leugen is? GPM verzamelde en weerlegde, met de hulp van Pier Vellinga, vijf van de grootste klimaatfabels.

1

‘Klimaatverandering is van alle tijden. De aarde warmt op en koelt weer af, daar heeft de mens geen invloed op.’
Klimaatverandering is inderdaad van alle tijden. Natuurlijke oorzaken, zoals variaties van de zon en vulkaanuitbarstingen, kunnen het klimaat beïnvloeden. Maar de mens doet hier een flinke schep bovenop. Door het verbranden van steenkool, olie en gas en het kappen van bos zijn in de afgelopen eeuwen grote hoeveelheden extra CO_2 in de atmosfeer terechtgekomen. Dat leidt tot opwarming van de aarde en stijging van de zeespiegel, daarover bestaat, op een enkele scepticus na, in de wetenschappelijke wereld geen discussie.

2

‘Ik merk niets van dat broeikaseffect. Dit jaar hadden we bijna een Elfstedentocht!’
Veel mensen halen klimaat en weer door elkaar. Eén strenge winter of warme zomer zegt weinig over het klimaat. Als je kijkt naar de gemiddelden van de jaartemperatuur per tien jaar, dan valt niet te ontkennen dat het snel warmer wordt op aarde. Sinds het pre-industriële tijdperk is het op het noordelijk halfrond ruim 1 graad warmer geworden. Dat lijkt misschien weinig, maar deze geringe temperatuurstijging leidt nu al tot smeltende ijskappen, grote droogtes en lokaal hevigere regenval. Kun je nagaan wat er gebeurt als de temperatuur toeneemt met 3 of zelfs 6 graden.

3

‘Het komt gewoon door de activiteit van de zon.’
Deze mythe is al heel vaak ontkracht, maar duikt toch steeds weer op. Het is duidelijk dat variaties in de zonne-intensiteit de temperatuur op aarde beïnvloeden, maar het effect daarvan is klein en ze kunnen niet de snelle, wereldwijde opwarming in de afgelopen decennia verklaren. De laatste dertig jaar heeft de zon zelfs iets minder warmte afgegeven, terwijl het op aarde warmer is geworden.

4

‘Klimaatverandering is geen enkel probleem. De natuur kan zich prima aanpassen.’
Natuurlijk kunnen mensen, dieren en planten onder zeer uiteenlopende klimaatomstandigheden (over)leven. Veranderingen in het klimaat hadden ook al grote gevolgen toen er nog nauwelijks mensen op aarde leefden. Maar nu gaan de veranderingen veel sneller en is gevaarlijke klimaatverandering levensbedreigend voor honderden miljoenen mensen. Als we op de huidige voet doorgaan met het uitstoten van broeikasgassen, stijgt de zeespiegel ten minste vijf keer zo snel als voorheen. Ook krijgen we te maken met ernstige droogtes, hevige regenval, overstromingen en misoogsten. De mens als soort zal zich waarschijnlijk op de lange duur wel aanpassen, maar de prijs die we moeten betalen is enorm.

5

‘We kunnen nu eenmaal niet zonder fossiele brandstoffen.’
Ook dit argument snijdt geen hout. Greenpeace liet door een groep onafhankelijke wetenschappers doorrekenen hoe snel de transitie naar schone energie kan plaatsvinden. Uit ons Energie[r]evolutie-scenario blijkt dat de wereldeconomie al in 2050 helemaal op schone energie kan draaien. Hoewel bedrijven als Shell stug doorgaan met het zoeken naar brandstoffen die de aarde vervuilen, is de energierevolutie al in volle gang. Duitsland, waar nu al een kwart van alle energie op duurzame wijze wordt opgewekt, bewijst dat vergroening van de energievoorziening en economische voorspoed samengaan.

MEER WETEN OVER KLIMAATVERANDERING?
Lees ‘Hoezo klimaatverandering: feiten, fabels en open vragen’ van Pier Vellinga, hoogleraar klimaatverandering aan de VU. Voor de smartphone is er een handige app die een overzicht geeft van hardnekkige klimaatfabels en de feiten op een rijtje zet. Download de gratis app via www.skepticalscience.com/software.shtml.

IJs- en ijskoud

Dit piepkleine diertje meet slechts 5 centimeter, maar is het belangrijkste voedsel van een van de grootste zeezoogdieren: de walvis. Krill leeft in scholen van miljoenen beestjes in de koude wateren van Antarctica. Helaas gaat het niet goed met dit diertje. Krill eet fytoplankton dat onder het zee-ijs groeit, maar dit ijs smelt door klimaatverandering. Bovendien jagen enorme vissersschepen op krill nu de zeeën door overbevissing steeds leger worden. Het krill wordt verwerkt tot visolie en tot visvoer voor onder meer garnalenkwekerijen. Krill én walvissen zijn dus gebaat bij de zeereservaten waarvoor Greenpeace campagne voert.

©F Flip Nicklin/Minden Pictures/NGS

Rewind // Forward

In deze rubriek blikken we terug en vooruit op onze campagnes. Wat wilde Greenpeace bereiken en is dat gelukt? Waarvoor komen we binnenkort in actie? Dit keer hebben we positief nieuws voor de Noordzee - een succes dat te danken is aan een lange, juridische adem. Onze campagne voor de bescherming van de Noordpool leverde wereldwijd al ruim twee miljoen handtekeningen op. En in de tropische regenwouden van Afrika steunt Greenpeace inheemse bewoners in hun verzet tegen de oprukkende palmolie-industrie.

>

DIGITAAL NIEUWS
Via onze nieuwsbrief krijgt u elke twee à drie weken een update in uw mailbox van alles waarmee Greenpeace zich bezighoudt. Lukt het ons om grote kledingmerken gifvrij te krijgen? Hoe staat het nu met de bescherming van de bossen? Vanuit de nieuwsbrief linkt u direct naar spannende acties, video's, adembenemende foto's, persoonlijke blogs en betrouwbare achtergrondinformatie. Meld u nu aan op www.greenpeace.nl/nieuwsbrief en volg het Greenpeace-nieuws op de voet!

augustus 2012

GREENPEACE WINT RECHTSZAAK OVER BOOMKORVISSERIJ

Greenpeace is erg blij dat de overheid, door een uitspraak van de Raad van State, opnieuw moet bekijken of boomkorvissers wel mogen vissen in de Voordelta, een natuurgebied voor de kust van Zeeland. Greenpeace had de zaak al in 2010 aangespannen, nadat toenmalig minister Gerda Verburg weigerde de Voordelta adequaat te beschermen, terwijl ze dat wel had moeten doen. De Voordelta is immers een Natura2000-gebied. Volgens Greenpeace betekent dit dat de schadelijke boomkorvisserij uit het gebied geweerd moet worden. De zware sleepnetten van deze vissers vernietigen al het bodemleven en nemen bovendien een enorme bijvangst mee: jonge vissen, krabben en zeesterren die dood of stervend weer overboord gaan.

Greenpeace hoopt dat de overheid nu eieren voor haar geld kiest en de boomkorvisserij ook verbiedt in alle andere Natura2000-gebieden in de Noordzee, zoals de Doggersbank. 'Dat is de eerste stap om natuurgebieden op zee echt te beschermen', zegt campagneleider oceanen Pavel Klinckhamers. 'Dan bloeit het zeeleven weer op en komen er op termijn meer en grotere vissen. Daarvan profiteren de vissers ook buiten het beschermde gebied. Wat goed is voor de zee, is uiteindelijk ook goed voor de vissers.'
Volg Pavel via Twitter: @GP_Pavel

juni - september 2012

SHELL STOPT VOORLOPIG MET OLIEBORINGEN OP DE NOORDPOOL

Goed nieuws: Shell gaat dit jaar niet meer boren naar olie in het kwetsbare Noordpoolgebied. Vanwege technische mankementen aan de Arctic Challenger, het schip dat noodzakelijk is bij het bestrijden van een olieramp, durft de Amerikaanse overheid geen vergunning af te geven. Die voorzichtigheid is mede dankzij de ruim twee miljoen mensen wereldwijd - onder wie Paul McCartney en Penélope Cruz - die tegen de plannen van Shell in actie zijn gekomen. Om al die proteststemmen in Nederland kracht bij te zetten, nam in juli onze directeur Sylvia Borren letterlijk plaats in de directiekamer van het hoofdkantoor van Shell. En in september maakten we het tanken van benzine onmogelijk bij meer dan zeventig pompstations.

Op dit moment mag Shell nog wel voorbereidende werkzaamheden uitvoeren, zoals een begin maken met de boorput. Echte proefboringen in het olieveld mogen niet, waardoor Shell zijn plannen uitstelt tot 2013. Per boorlocatie is er een kans van één op vijf dat er een olielek ontstaat, met desastreuze gevolgen voor dieren als de ijsbeer en de poolvos. Shell blijft deze onacceptabel grote risico's negeren. Wij leggen ons daar niet bij neer en blijven de oliegigant oproepen de miljarden die het verkwist met milieuonvriendelijke activiteiten te investeren in schone energie. Kijk voor de laatste stand van zaken op www.greenpeace.nl.

september 2012

PALMOLIE-INDUSTRIE RUKT OP IN AFRIKA

In het Congobekken, midden op het Afrikaanse continent, ligt het een-na-grootste tropische regenwoud ter wereld. Dit groene hart van Afrika beschermt ons klimaat doordat het gigantische hoeveelheden CO_2 opslaat. De bossen zijn het leefgebied van bijzondere dieren als de okapi, maar ook van bedreigde mensapen als de bonobo. Voor zo'n tien miljoen inheemse bewoners is dit weelderige oerwoud hun thuis en hun voedselbron. Het Afrikaanse regenwoud is nog relatief onaangetast. Toch zijn hier in de afgelopen decennia grote stukken bos verdwenen, vooral door de industriële houtkap. Greenpeace is daarom al jaren actief in het Congobekken. We voeren campagnes tegen de illegale en destructieve houtkap en ondersteunen bewoners in hun strijd voor eerlijke landrechten.

Nu doemt een nieuwe bedreiging op: de palmolie-industrie. Het Amerikaanse bedrijf Herakles Farms wil in Kameroen een enorm waardevol bosgebied kaalkappen voor de aanleg van zijn palmolieplantages. Greenpeace gaat de komende jaren intensief campagne voeren om dit unieke regenwoud te beschermen tegen Herakles en andere grote palmoliebedrijven, samen met bewoners, ngo's en wetenschappers. In Indonesië hebben we een van de grootste palmoliebedrijven 'om' gekregen. Ook het groene hart van Afrika is onze steun meer dan waard!

© GP/Daniel Beltra

HART VOOR DE NOORDPOOL, NOORDPOOL, 14 SEPTEMBER 2012

Greenpeace roept de 193 lidstaten van de Verenigde Naties op hart te tonen voor de Noordpool, aan de vooravond van een VN-bijeenkomst over dit uitgestrekte, ongerepte natuurgebied. Hoe kwetsbaar de witte ijsvlakte is voor de gevolgen van klimaatverandering, blijkt uit recente metingen aan het poolijs. Er is minder zee-ijs dan ooit: sinds de metingen in 1979 begonnen, is dit afgenomen met maar liefst 45 procent. Ons schip de Arctic Sunrise vaart in de Noordelijke IJszee en de bemanningsleden zien de gevolgen van heel nabij. Daarom maakten zij van de 193 landenvlaggen een enorm hart op een grote ijsschots: een kleurige oproep tot bescherming van het leefgebied van iconische dieren als de ijsbeer en de poolvos.

Colofon

© Oktober 2012
Stichting Greenpeace Nederland

GPM verschijnt 3 keer per jaar gedrukt en 4 keer per jaar digitaal. De online versie kunt u lezen op www.gpmagazine.nl. U kunt zich abonneren op ons online magazine via www.mygreenpeace.nl

ISSN: 0166-4506

GPM is gedrukt op 100 procent hergebruikt en chloorvrij gebleekt papier

Postadres: Postbus 3946, 1001 AS Amsterdam

Bezoekadres: Jollemanhof 15-17, 1019 GW Amsterdam

Voor administratieve vragen: Servicedesk: 0800 422 33 44 (gratis) of www.greenpeace.nl/contact

Rekeningnummer: 44

Opmerkingen en suggesties over de inhoud van **GPM** kunt u sturen naar redactie@greenpeace.nl

Hoofdredacteur: Annemiek van Bentem Tekst: Rita Borghardt, Jacqueline Schuiling, Leon Varitimos, Kirsten Zimmerman. Ontwerp: Andrea Gritter, Babette Hilhorst. Beeld: Gerda Horneman. Drukwerkcoördinator: Yuri Gunther Moor.

Voor blinden en slechtzienden is een speciale digitale of gesproken versie van **GPM** beschikbaar via Dedicon (0486 486 486 of info@dedicon.nl)

Volg Greenpeace op **www.greenpeace.nl**

Twitter: **@GreenpeaceNL**

Facebook: **Greenpeace Nederland**

Meld u aan voor onze actiemails via **www.greenpeace.nl/ikdoemee**

GREENPEACE

